

IMPLEMENTACJA PROCESU ROZWOJU POLSKO – UKRAIŃSKIEJ TRANSGRANICZNEJ WSPÓLPRACY

D. Delekta

*Zachodniopomorska Szkoła Biznesu w Szczecinie, Katedra Finansów i Bankowości,
ul. Żołnierska 54,71-210 Szczecin, Polska, www.ddelekta@interia.pl.*

Skuteczna implementacja procesu rozwoju polsko – ukraińskiej transgranicznej współpracy nie tylko umacnia wzajemne stosunki obydwóch tych państw ale również daje silny impuls rozwoju gospodarczego dla całego regionu Europy Środkowo-Wschodniej. Działania w tym zakresie tworzą również w mniejszościach narodowych jedyną w swoim rodzaju historyczną szansę na stanie się pomostem między narodami, które tworzą wspólnie silną gospodarczą Unię Europejską bez uprzedzeń i stereotypów myślowych.

Kluczowe słowa: proces, współpraca transgraniczna, Polska, Ukraina

*„... Polska leży na wschód od Zachodu,
a na zachód od Wschodu...”*

Sławomir Mrozek

Współczesny dynamizm polsko – ukraińskiej współpracy transgranicznej był możliwy między innymi dzięki dwóm ważnym wydarzeniom historycznym tj., uznanie przez Polskę jako pierwsze państwo na świecie niepodległości Ukrainy oraz podpisanie przez oba państwa „Traktatu o dobrym sąsiedztwie, przyjaznych stosunkach i współpracy”[1]. Wydarzenia te zdecydowanie przyspieszyły działania kompromisowe w kwestii aspiracji narodowych, roszczeń terytorialnych, oraz również złagodziły pewne stereotypy kulturowe i pamięć o wzajemnie wyrządzonych sobie krzywdach. Wydarzenia te stanowiły w końcu nie tylko istotny impuls dla rozwoju stosunków gospodarczo - politycznych obu tych państw ale również dla całego regionu Europy Środkowo – Wschodniej. Pozytywnym następstwem wstąpienia Ukrainy w struktury UE było to, że przystąpiły w te struktury również kraje, mające poprawne stosunki polityczne z Ukrainą. Zapewne ten fakt pomógł lobbować na jej rzecz w Unii Europejskiej. Drugim pozytywnym czynnikiem jest również czerpanie z doświadczeń nowo przyjętych państw i uniknąć błędów powstających w procesach dostosowawczych.

Historia Euroregionów i współpracy transgranicznej sięga okresu końca drugiej wojny światowej. Pierwszym formalnym związkiem o charakterze euroregionalnym był EUREGIO powołany do życia 15 kwietnia 1958 na pograniczu holendersko - niemieckim usytuowany między rzekami Ren, Ems i Jssel. EUREGIO miały za zadanie rozwiązywanie problemów w obszarach funkcjonowania tj.: [13]

- zagospodarowanie przestrzenne rejonów pogranicza,
- ułatwienia w komunikacji, transporcie i łączności,
- szerzenie idei ochrony środowiska naturalnego,
- szerzenie oświaty, kultury, sportu i turystyki,
- likwidacja zagrożeń i klęsk żywiołowych,
- współdziałanie i tworzenie instytucji służących wzajemnym kontaktom,
- rozwijanie kontaktów między mieszkańcami obszaru pogranicza.

Współczesne transgraniczne stosunki pomiędzy sąsiadującymi ze sobą narodami, przybierają dziś różne formy w zależności od granicy determinując określone relacje. Można wyróżnić między innymi pięć podstawowych typów pogranicza występujących w Europie tj.: [5]

- Regiony współpracy transgranicznej, funkcjonujące wewnątrz Unii Europejskiej.
- Regiony współpracy transgranicznej pomiędzy Unią i państwami, które są z Unią stowarzyszone.
- Regiony współpracy transgranicznej, tworzone pomiędzy państwami stowarzyszonymi z Unią.
- Regiony współpracy transgranicznej, powstające na granicach państw stowarzyszonych, które wejdą w skład Unii oraz państw, które nie włączają się w jej skład.
- Regiony współpracy transgranicznej, które są lub będą tworzone na granicach.

Narzędziem wspomagającym efektywną implementację transgranicznej współpracy pomiędzy regionami jest realizacja zadań w ramach Programów Euroregionów tj.: Karpaty, Górnego Prutu, Bugu, i innych.[7] Mają one za zadanie nie tylko wzmocnić kontakty biznesowe, turystyczne, kulturalne, wspomóc wymianę siły roboczej pomiędzy państwami UE ale również wzmocnić współpracę w zakresie kultury i wymiany młodzieżowej.[12] Czynniki udział w tych działaniach biorą od lat różnego rodzaju organizacje (np. m.in. Federacja Organizacji Polskich na Ukrainie)[4].

Implementacja procesu rozwoju transgranicznej współpracy regionalnej stanowi ważny czynnik unifikujący współczesną Europę. Pogranicze staje się nieodzownym obszarem wszechstronnego rozwoju, które może być nie w pełni

kontrolowane przez państwo ale działania w nim realizowane mogą wspomóc politykę zagraniczną wobec danego państwa.[11] Jednocześnie w takim ujęciu geopolitycznym regiony objęte stosunkami transnarodowymi stają się automatycznie pomostem w procesie implementacji zjednoczonej Europy, służąc współzyciu europejskich społeczeństw i grup mniejszościowych [5].

Widać więc że w praktyce kontakty regionalne są nieodzownym przykładem, oddolnej i skutecznej obywatelskiej samoorganizacji społeczeństwa lokalnego w obszarze polityki samorządowej od aparatu administracji rządowej państw uczestniczących w stosunkach bilateralnych bądź multilateralnych. Ten proces działania pozwala nie tylko zredukować do minimum udział państwa w procesie wymiany doświadczeń i informacji, pomiędzy różnymi narodami, które widząc korzyści z wzajemnej współpracy same dążą do realizacji przedsięwzięć polityczno, gospodarczo, społecznych, kulturalnych ale redukuje tym samym do minimum bariery występujące w procesie zmian.[13] Do najważniejszych barier występujących w ramach współpracy transgranicznej można między innymi zaliczyć bariery ekonomiczne, techniczne, społeczne, organizacyjne [12]. Przedstawia to tabela 1 i 2.

Tabela 1

Szanse i zagrożenia dla polskich inwestorów z współpracy transgranicznej z Ukrainą

Szanse	Zagrożenia
utrzymanie wysokiej dynamiki wzrostu gospodarczego Ukrainy (7% za 2006) poprzez odpowiedni system ulg podatkowych	bariera prawna – niestabilność i nieprzewidywalność w obszarze prawno-ustawodawczym, biurokracja wynikająca ze niespójnego systemu prawa, nieefektywność i mała skuteczność już istniejącego prawa, utrudnienia w ruch bezwizowym, niedoskonały system sądownictwa
wzrost popytu inwestycyjnego i konsumpcyjnego na dobra i usługi	bariera ekonomiczna – to dysproporcje rozwoju gospodarczego pomiędzy częściami euroregionów
działania Rady Najwyższej Ukrainy na rzecz liberalizacji przepisów w sektorze bankowo-finansowym	bariera społeczna - to przede wszystkim mocno zakorzenione stereotypy, które są reliktem przeszłości i w znacznym stopniu spowalniają perspektywę rozwoju przyszłości (np. korupcja)
wprowadzanie zmian w regionalnej polityce ekonomicznej prze rząd Ukrainy dając większą samodzielność samorządom	bariera organizacyjna – brak doświadczenia na szczeblu lokalnym i regionalnym przy podejmowaniu inicjatyw transgranicznych (np. trudności ze zwrotem podatku VAT)
modernizacja oraz budowa nowych przejść granicznych wraz z zastosowaniem funkcjonalnej logistyki komunikacyjnej (impuls Euro 2012 – przyspieszy te działania)	bariery techniczne – to mała przepustowość przejść granicznych, brak logistyki komunikacyjnej, brak jeszcze uproszczonych procedur pozwalających zaciągnąć przedsiębiorcom zobowiązania lub gwarancje

Źródło: Opracowanie własne na podstawie B. Surmacz, *Współczesne stosunki polsko – ukraińskie*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2002, s.199-203

Tabela 2

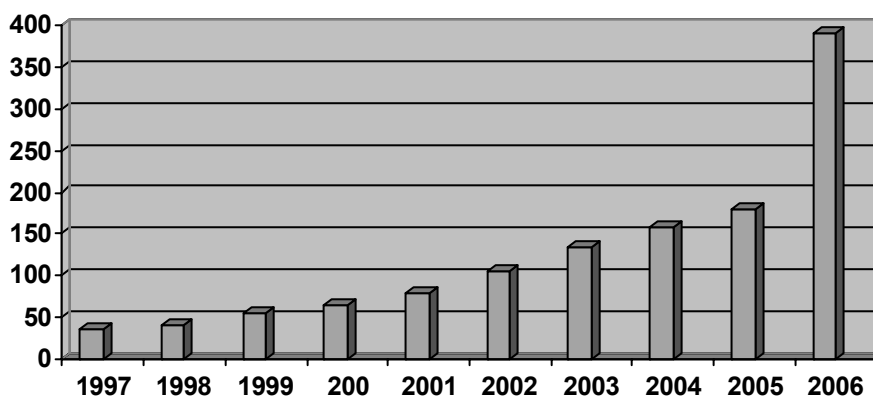
Mocne i słabe strony inwestowania na Ukrainie w ramach współpracy transgranicznej

Mocne strony	Słabe strony
poprawa sytuacji finansowej przedsiębiorcy i zdobycie środków na kolejne inwestycje	nieoczekiwana i nagła utrata kapitału (całkowita lub częściowa przez inwestora)
rozszerzenie zakresu działalności a tym samym rynków zbytu	zablokowanie kapitału spowodowane niemożnością sprzedaży produktów (np. sprawa embarga na polskie mięso)
dynamiczny rozwój spółki	zmniejszenie zysku firmy wynikające z niestabilnością systemu prawa
przywrócenie płynności finansowej, likwidacja długów czy zakup nowych technologii podnoszących skuteczność produkcyjną	

Źródło: Opracowanie własne.

Najbardziej pożądane działanie w procesie transgranicznej współpracy jest świadome obniżanie poziomu granic w ramach stosunków transnarodowych. Struktura pogranicza jednak łączy państwa i społeczeństwa, rozwija się szybko przy pełnej kontroli państw, co ogranicza pewne patologie pojawiające się w przypadku niekontrolowanego rozwoju. Paradoksalnie, największe znaczenie w relacjach sąsiedzkich ma „granica”, która z jednej strony podkreśla odmiennność społeczności zamieszkujących obie jej strony, z drugiej natomiast stanowi historyczno-kulturowe wyzwanie, co jednoczy uczestników relacji sąsiedzkich.[6] Poziom granic nie może być jednak zbyt wysoki, bo wtedy granica staje się „murem”, a pogranicze obszarem słabo rozwiniętym i zaniedbanym. Granica nie może też zupełnie zniknąć, w związku z nasileniem procesów integracyjnych [5]. W związku z stowarzyszeniem Polski z UE polska granica wschodnia, w tym bardziej jej część polsko- ukraińska, jest w pewnym sensie granicą „zewnętrzną” Unii co zdecydowanie utrudnia i zaostrza ten proces[6].

Nie ulega wątpliwości, że skuteczny rozwój na płaszczyźnie współpracy transgranicznej regionów wspomaga jak również inicjuje działania obu rządów w rozwoju dwustronnych stosunków gospodarczych. Polska zajmuje obecnie z pośród 116 państw na świecie, 11. pozycję biorąc pod uwagę skumulowaną wartość inwestycji bezpośrednich ulokowanych na Ukrainie [10]. Zjawisko to jest szczególnie zauważane po roku 2003, kiedy dynamika wyniosła 155,7. W kolejnych latach dynamika była niższa, choć utrzymywała się na względnie wysokim poziomie. W roku 2004 wyniosła 127,5, a w roku 2005 – 115,6. [2] Przedstawia to wykres 1.

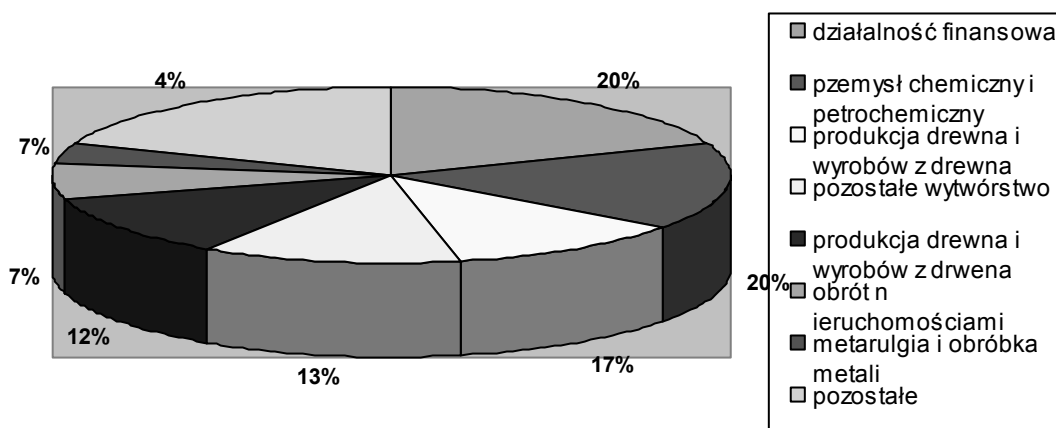

Wykres 1. Skumulowana wartość polskich inwestycji bezpośrednich na Ukrainie w latach 1997-2006 wg stanów na koniec poszczególnych lat (mln EUR).

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych Państwowego Komitetu Statystyki Ukrainy

Według danych Państwowego Komitetu Statystyki Ukrainy na koniec 2005 roku na Ukrainie było zarejestrowanych ok. 1000 przedsiębiorstw z udziałem polskiego kapitału. Biorąc pod uwagę szacunki – należy przyjąć, że jednostkowa wartość ok. 30 inwestycji wynosiła powyżej 1 mln EUR.[10] Warto również dodać, że polskie zaangażowanie w przedsięwzięcia na Ukrainie cechuje znaczna różnorodność pod względem sektora realizacji inwestycji. Od 1998 roku wartość polskich inwestycji wzrosła ponad 7 krotnie. Według stanu na 1 października 2006 roku, wartość zaangażowanego kapitału stanowiła 350 mln USD, a na koniec tegoż roku osiągnęła wartość ok. 400 mln USD [9].

Oficjalne zestawienie strony ukraińskiej wymienia 19 różnych branż, w których działają podmioty z udziałem polskiego kapitału. Największy udział przypada jednak na działalność finansową, następnie przemysł chemiczny i petrochemiczny oraz pozostałą wytwórczość [2].

Wykres 2. Struktura branżowa skumulowanych polskich inwestycji zagranicznych na Ukrainie wg stanu na koniec 2005 roku.

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych Państwowego Komitetu Statystyki Ukrainy.

Wyraźnie można zauważyć dużą dynamikę inwestycji bezpośrednich polskiego sektora finansowego, co w przypadku polskiego BIZ²¹ jest sytuacją występującą rzadko [3]. Na Ukrainie działają przedstawicielstwa dwóch dynamicznie rozwijających się polskich banków, które zainwestowały już ok. 35 mln EUR na Ukrainie. Banki te [tj. Bank BP, Pekao S.A.] prowadzą działalność w skali regionalnej, jednak w najbliższym czasie spodziewane jest rozszerzenie ich terytorialnego zakresu działalności. Ponadto polski sektor ubezpieczeniowy reprezentowany jest na Ukrainie przez PZU, która przeznaczyła na inwestycje w tym regionie poprzez przejęcie i dokapitalizowanie dwóch ukraińskich firm ubezpieczeniowych ok. 19 mln EUR[2]. Nie tylko sektor finansowo- ubezpieczeniowy dynamizuje swoje inwestycje. Firmy produkcyjno – usługowe zauważyły swoją szansę rozwoju na rynku ukraińskim. I tak np. firma CAN – PACK [producent puszek do napojów], Toruńskie Zakłady Materiałów Opatrunkowych [„Bella”], INTER-GROCLIN - producent foteli samochodowych w Użhorodzie i fabryki mebli „ Nowy Styl”, „BRW” i „Forte”. Branża ceramiki łazienkowej reprezentowana przez firmę „Cersanit” rozpoczyna budowę nowej fabryki wyrobów ceramicznych w Nowogradzie Wołyńskim jak również zakłady wyrobów sanitarnych „Sanitec” z Koła modernizują zakład płytek ceramicznych w obwodzie Chmielnickim, a zakłady drzewne „Barlinek” rozpoczynają budowę zakładu produkcyjnego w Obwodzie Winnickim [9]. Jak widać z przedstawionych faktów w najbliższej perspektywie czasowej Ukraina może stać się jednym z głównych kierunków lokowania polskich inwestycji bezpośrednich. O atrakcyjności inwestycyjnej tego kraju decyduje przede wszystkim jeszcze niski poziom nasycenia rynku produktami niemal wszystkich branż. Ponadto rynek ten na razie nie cieszy się wysokim zainteresowaniem ze strony kapitału państw o wyższym poziomie rozwoju niż Polska, co daje możliwość przedsiębiorstwom z polski podjęcia działalności inwestycyjnej na szerszą skalę [10]. Warto jednak dodać, że nie bez znaczenia są występujące niskie koszty pracy na Ukrainie, korzystne warunki podejmowania działalności w specjalnych strefach ekonomicznych oraz bliskość geograficzna i kulturowa która przybliży a nie oddala [8].

Skuteczna implementacja procesu rozwoju polsko – ukraińskiej transgranicznej współpracy, nie tylko umacnia wzajemne stosunki obydwóch tych państw ale również daje silny impuls rozwoju gospodarczego dla całego regionu Europy Środkowo-Wschodniej. Działania w tym zakresie tworzą również w mniejszościach narodowych jedyną w swoim rodzaju historyczną szansę na stanie się pomostem między narodami, które tworzą wspólnie silną gospodarczą Unię Europejską bez uprzedzeń i stereotypów myślowych.

1. Dz. U. z dnia 20 grudnia 1993 r., Traktat między Rzeczypospolitą Polską a Ukrainą o dobrym sąsiedztwie, przyjaznych stosunkach i współpracy, sporządzony w Warszawie dnia 18 maja 1992 r.
2. <http://www.mgip.gov.pl>
3. <http://WWW.skarbiec.biz>
4. <http://www.pnj.pl>
5. Kazimierz K., Związki euroregionalne jako metoda rozwiązywania konfliktów społecznych w regionach nadgranicznych, referat wygłoszony na XI Ogólnopolskim Zjeździe Socjologicznym. Rzeszów 2000
6. Miszczuk A., Wpływ granicy i współpracy transgranicznej na rozwój regionalny i lokalny Lubelszczyzny, [w:] Rola granicy i współpracy transgranicznej w rozwoju regionalnym i lokalnym
7. Mroz J.E., Rola Instytutu Studiów Wschód – Zachód w tworzeniu i rozwoju Euroregionu Karpackiego, [w:] Euroregion Karpacki 1993-1998. Pięć lat dialogu i współpracy
8. Mykhasiuk I., Globalizacja i Euroregionalizacja, Lwów – Rzeszów 2005.
9. Oniszczyk M., Kolejny rekord – 5 miliardów dolarów, „Nowe Życie Gospodarcze”, 6/ 2007.
10. Opracowanie DAP MG na podstawie danych Państwowego Komitetu Statystyki wg stanu na koniec 2005 roku.
11. Pietraś Z. J., Miejsce wschodniego pogranicza Polski w nowym porządku politycznym Europy,[w:] Region, euroregion, rozwój regionalny. Euroregion Bug red. Maciej Bałkowski Lublin 1996..
12. Surmacz B. Współczesne stosunki polsko – ukraińskie, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2002.
13. Wiśniewski R., Polska dyplomacja kulturalna na Wschodzie a potrzeby naszych mniejszości, [w:], <http://WWW.omp.org.pl>

**IMPLEMENTATION OF DEVELOPMENT PROCESS OF
POLISH-UKRAINIAN TRANSBOUNDARY COOPERATION**

Dr Damian Delekta

*The West Pomeranian Business School in Szczecin, Finance and Banking Department,
54 Żołnierska Str., Nr 54,71-210 Szczecin, Poland, www.ddelekta@interia.pl,*

An effective implementation of development process of Polish-Ukrainian transboundary cooperation not only reinforces mutual relations between both of these countries, but also provides a strong impulse of economic development for the complete region of Central-Eastern Europe. Activities in this field also create a unique historical opportunity for national minorities to become a bridge between the nations which create mutually the economically strong European Union without prejudice and mental stereotypes.

Key words: process, transboundary cooperation, Poland, Ukraine.